

Várkonyi György

UTÓHANG A HELYI SZÍNEKHEZ

A címben mutatkozó képzavar nem teljesen szándékolatlan. Tükrözi az előző oldalon olvasható forrásválogatást közzétevő és az idős Martyn Ferencet személyesen is jól ismerő kompilátor/szerző zavarát a Martyn-jelenség megítélésével kapcsolatban. A *Helyi színek* kéziratának leadása és a szerkesztési munkák nagyobb részének elvégzése után került elő egy rövid levél, amit Martyn Ferenc nevében eljárva Hárs Éva, a művész monográfusa és nem mellesleg a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága-Janus Pannonius Múzeum vezetője írt Andrási Gábornak, a *Kállai Ernő emlékezete* című tisztelegő kiállítás¹ kezdeményezőjének és kurátorának, 1982. július 23-án. A levél (és a levélíró) különös pozícióját jelzi, hogy a szöveg a JPM céges levélpapírján íródott, ám iktatószáma nincs. A minden indoklást mellőző lakonikus irat szerint Martyn nem kíván műveivel szerepelni a kiállításon.

Vajon miért? Technikai nehézségek nem merülhettek fel, mert ekkor már – hosszú évek szisztematikus gyarapítása, adományok és vásárlások révén – a Martyn életmű teljesnek mondható, reprezentatív keresztmetszete a Janus Pannonius múzeum gyűjteményében megtalálható és elérhető volt. Szervezési malorról a visszaemlékezők nem tudnak. Akkor viszont kivel vagy kikkel nem kívánt közösséget vállalni az ebben az időben már a Káptalan utcai saját életmű-múzeumának épületében lakó és dolgozó, ott Takács Gyula² közvetítésével olykor Aczél György látogatásait is fogadó, díjakkal gazdagon dekorált idős mester? Talán egykori Európai Iskola-társaival, akik közül a még élők (Anna Margit, Barcsay Jenő, Bálint Endre, Fekete Nagy Béla, Gyarmathy Tihamér, Jakovits József, Kontraszty László, Korniss Dezső, Lossonczy Ibolya, Lossonczy Tamás) lelkesen csatlakoztak az évtizedfordulón kezdődő és máig tartó Kállai-reneszánszhoz³ egy-egy korai és későbbi művük kiállításával? (És csatlakoztak

¹ Óbuda Galéria, 1982. november 18. – 1983. január 9. Részlet Andrási Gábor kurátori előszavából: „Látható, hogy ez a kiállítás nem »emlékkiállítás« a szó szűkebb és hagyományos értelmében, hiszen a bemutatott művek nem Kállai tiszteletére és nem is valamiféle kampány jegyében születtek. Ennek ellenére hommage mindahány...”

² Takács Gyula (1929–2020), művelődéspolitikus, 1966-tól 1990-ig a Baranya Megyei Tanács elnökhelyetteseként Pécs kulturális életének meghatározó alakja, a múzeumügy és általában az élő képzőművészet elkötelezett támogatója.

³ A Kállai-redivivus nyitánya Kenyeres Zoltánnak 1978-ban az *Esszépanorámában* megjelent szövegválogatása, amelyben Kállai Ernő öt tanulmányát tette közzé. Ezt követte 1981-ben Forgács Éva kötete a Corvina Kiadó *Művészet és elmélet* sorozatában: Kállai Ernő: *Művészet veszélyes csillagzat alatt. Válogatott cikkek és tanulmányok*. Az óbudai kiállítás katalógusában Mezei Ottó olyan Kállai-szöveget közölt, amelyek az előző válogatásokból kimaradtak. Fennmaradt az a levél is, amit ugyancsak a kiállítás résztvevői és sokan mások – műgyűjtők, művészettörténészek – írtak alá Kállai sírhelyének örökös bérlete, valamint egykori lakóházán emléktábla elhelyezése ügyében.

JANUS PANNONIUS MÚZEUM PÉCS, PF:158 H-7601

Andrási Gábor
Óbudai Pincegaléria
Budapest
III. Fő tér 1.
Zichy kastély
1033

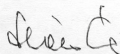
T. Andrási Gábor!

Martyn Ferenc megbízásából értesitem, hogy a "Kállai Ernő emlékezete" című kiállításon a művész nem kíván részt venni.

A visszamondásért a Mester nevében szíves elnézését kérem.

Pécs, 1982. július 23.

Szívélyes üdvözléssel,

/ dr. Hárs Éva /
megyei muzeumigazgató

Hárs Éva levele Andrási Gábornak, Pécs, 1982. július 23. Magántulajdon

a már nem élők örökösei is kölcsönzött művekkel, nem beszélve a különböző közgyűjteményekről.) Vagy a huszonnyolc éve halott és a nyilvánosságtól élete utolsó éveiben elzárt Kállaival, akinek nimbusza az általa „érintettek” körében egyáltalán nem fakult meg? Azzal a Kállaival, akivel együtt rótták a háború előtti Pécs és Óbuda régi utcáit, aki 1941-ben az első érdemi tanulmányt jelentette meg róla a Pécsi Városi Múzeum évkönyvében, aki az ő révén kapcsolódott be a legváltozatosabb módokon Pécs művészeti életébe, akivel 1946-ban együtt vezényelték le az Elvont Művészek Csoportja kiválását az Európai Iskolából, aki őt jelölte meg a csoport létrejöttének kezdeményezőjeként az első együttes kiállítás tájékoztató füzetében, aki 1946-ban megrendezte Budapesten átütő sikerű önálló kiállítását s aki „fejmosásban” részesítette őt 1948-ban, az absztraktok újabb csoportkiállításával kapcsolatos defetista álláspontja miatt?⁴ Azzal a Kállaival, aki 1946-ban vetette papírra az alábbi, jóslatszámbea menő sorokat? „... elvárhatjuk [a művésztől], hogy ne merüljön a reálpolitika, a közélet, a karrierizmus kompromisszumoktól poshadt, hínáros, békanyálás vizeibe. Tartsa épen szellemét és emberségét. Mindegy, hogy mi az iránya, stílusa, csak világítson tisztán és becsületesen.”⁵

Megannyi kérdés, amelyekre nem tudjuk a választ, és már nincs is kit megkérdeznünk felőlük.

⁴ A „fejmosást” Kállai említi Gyarmathy Tihamérnak írott levelében. Reprodukcióját ld. *Helyi színek*, 13., 14. kép.

⁵ Kállai Ernő: Művészek, csak azért is világítsatok! *Esti Szabad Szó*, 1946. január 17., 4. Idézi: Lukácsy Sándor: Kállai Ernő emlékezete. *Mozgó Világ*, 9. 1983. 443–444.